

ЛЕСЯ УКРАЇНКА.

Віла - посестра,

Гей, на Бога, що за дивне диво?
 Не знайшов юнак з ким побрататись,
 не знайшов між хлопців побратима,
 не знайшов межи дівчат посестри,
 а надібав вілу білу в горах,
 вілу білу з поглядом урочим,
 обміняв ся з нею пірначами,
 цілував її в обличчя біле,
 стиснув руку і назвав: „посестро!“
 а вона його: „мій побратиме!“
 тай помчали вкупі геть у гори.

Їдуть поруч по горі зеленій,
 і говорять побратим посестрі:
 „Віло біла, любая посестро,
 чи ти бачиш, як чорніє долом?
 чи то галич налетіла чорна,
 чи то гору Турки обступили?“
 — „Побратиме, то не чорна галич,
 тільки Турки гору облягають,
 облягають, хмарою поймають,
 хутко нас вони обступлять колом“.
 — „Віло біла, любая посестро,
 утікай, поки здорова, звідси!
 В тебе кінь крилатий, чарівницький,—
 як майне, то не збіжать і Турки
 на своїх арабських виноходцях“.
 — „Бій ся Бога, милий побратиме!
 Що за слово ти осе промовив?
 Чи на те ж браталась я з тобою,
 аби мала так ганебно зрадити?
 Коли хочеш, утікаймо вкупі,—
 дужий кінь мій нас обох вратує“.

Згорда мовив побратим на тее:
 „Неподоба лицарю втікати!“

Вже ж на те не обізвалась віла,
 лиш коневі крила буйні вяже,

щоб не здумав сам майнути вгору,
потім вяже поводи до купи,
аби коні в ростіч не розбіглись :
„Се ж я наші долі поєднала“.

Побратим іще її вмовляє:
„Віло біла, любая посестро,
хоч у тебе розум чарівницький,
але в тебе всеж дівоче серце,—
як обступлять вороги тісненько,
то колиб ти, сестро, не злякалась“.

Не сказала віла біла й слова,
тільки погляд кинула урочий,
наче той пірнач блискучий, гострий.
Ще хотів юнак їй щось промовить,
та навколо Турки обступили,
заячали, наче хижі круки,
зайняли посестру й побратима,
хочуть їм назад вязати руки,
та в ясир забрати молоденьких.
Але ті немов орли завзяті,
не дають ся ворогам в неволю,
хоч і знають, що не вборонитись,
не хотять зганьбити ясну зброю.

Скарай, Боже, злого яничара!
перебив коню на крилах пута.
Вілин кінь почув, що крила вільні,—
як шарпветь ся, як майне угору,
перервав і поводи шовкові
тай злетів із вілою під хмару.

Тут закляв юнак свою посестру :
„Скарай, Боже, тебе, віло біла,
що зламала ти братерське слово!
Щоб і той не мав до віку щастя,
хто коли збратаєть ся з тобою!“
Кинув геть юнак пірнач злотистий
і зломив на двоє гостру шаблю :
„Гинь ти, зброє, коли гине щирість!..“

Бачить віла згубу побратима,
в діл спадає, наче стрілка з лука,
та, на лихо, не на гору впала,
а в долину, на зелену сосну,

зачепилась там завоем білим,
наче хмарка, що сплила з верхівля.
Добува блискучу шаблю віла,
обтинає білую намітку,
наче сарна кидаєть ся вгору,
до свого юнака - побратима.

Добіга до полонини віла...
Леде Боже! там нема ні духа,
тільки чорна вся трава від крові.
Гляне віла: кручі та узгіря,
та кудою ж Турки подали ся?
Де вони поділи побратима?
Чи живий він, чи пішов до Бога?

Зарадила, загукала віла:
„Гей ти, коню, ти маро крилата!
Де ти там під хмарами ганяєш?
Через тебе побратим загинув,
поможи ж мені знайти хоч трупа!“

Кличе віла і гукає, й свище,—
по долинах люде кажуть: „Буря!“
Кличе віла, а сама блукає
по узгірях, загляда в безодні,
все шукає свого побратима.
Потьмарив ся віщий розум з туги,
і померк урочий погляд з горя,—
не пізнати, що то віла біла.
Так не день, не два вона блукала,
викликала огиря зпід хмари.
Аж нарешті кінь почув той посвист,
прилетів з просторів невідомих,
впав до долу, мов гаряча куля.

Закипіло серце вілі білій: —
„Ой ти, коню, ти, проклята зрадо!
Хоч би я могла тебе убити,
все б мені на серці легше стало!“

Обізвав ся віщий кінь до віли:
„Не клени, кохана господине.
Якби я тебе не виніс в небо,
ви б дістались у полон обое.
Не на те ж ти вілою вдала ся,
щоб тебе вязали людські руки!“

Мовчки віла огиря сїдає,
а на серці мов гадюка вєть ся.
Віщий кїнь словами промовляє,
потїшає господиню лубу:
„Не жури ся, люба господине,
не жури ся, в тугу не вдавай ся.
Ми знайдемо твого побратима.
Як живий він, ти його вратуєш,
а як мертвий — чесно поховаєш,
та й не буде межи вами зради“.

Мовчки віла на коня сїдає
і пуска вуждечку гєть на вітер.
Кинувсь огир наче віща птиця,
де гора — орлом перелїтає,
кида в кручу погляд соколиний,
по долинах ластівкою вєть ся,
по-над містом пролїта совою,
темну ніч пройма вогненным зором.
Так літали три дні і три ночі
тай спинились у Стамбулі місті.
Перебралась віла за Туркеню,
в просту одїж, мов яка селянка,
ходить скрізь по вулицях, майданах,
де стоять невільники на продаж, —
є багато вського юнацтва,
та немає побратима віли...

У султана білії палати,
а під ними чорні темницї,
там сидять в неволї бідні бранцї,
світа-сонця не видають в очі.
Тїлько ніч покриє всі дороги,
віла йде попід темничні мури,
напускає туману на варту,
насилає сон твердий на неї,
приникає вухом скрізь до мурів,
наслухає, чи не чутно гуку.
Віщий слух у віли-чарівницї,
та мовчить темниця, як могила.
Аж на третю ніч почувала віла,
як хтось тяжко застогнав за муром:
„Скарай, Боже, тую вілу білу!“...

Як почула те стогнання віла : —
„Ох і леле! голос побратима!“...

Добуває віла запоясник,
мур довбає, твердий камень креше,
пробиває шпарочку вузеньку,
подає до побратима голос :
„Не клени мене, коханий брате,
зглянься на Бога й на святого Йвана!
Я ж тебе не зрадила, єдиний,
зрадив нас обох мій кінь крилатий.
Розрубав на крилах пута ворог —
кінь шугнув зо мною по-під хмару.
Свідчусь Богом, я того не хтіла!
Ось я тут стою коло темниці,
я прийшла тебе поратувати“.

Обізвав ся побратим до віли :
„Щира дяка, любая посестро,
що прийшла мене поратувати.
Шкода тільки — вибралась пізенько,
десь для Турків довго чепурилась!“

Облило ся кровю серце вілі :
„Побратиме, зглянься на Божу ласку!
Якби ти мене тепер побачив,
не сказав би — віла чепурилась“...

Тут лагідно бранець їй промовив :
„Помиримось, любая посестро.
Що минуло, того не вернути,
а мене вже ти не поратуваш.
От, спасибі, шпарку прорубала,
хоч побачу промінь у темниці,
поки Бог до себе прийме душу.
Ох, колиб вже Він прийняв скоріше!
Десь про мене тут і смерть забула ...

Знов до нього віла промовляє :
„Не кажи так, милий побратиме,
бо живий живе гадати мусить.
Варта спить, на вулицях безлюдно.
Я віконце ширше прорубаю,
я спущу тобі намітку білу,
ти по ній дістанеш ся до мене.

Тільки свисну — миттю кінь прилине.
За хвилину ми вже в горах будем“.

Обізвав ся побратим до віли,
промовляє, мов ножами крає:
„Що минуло, те вже не вернеть ся,
бо нема для мене волі й в горах.
Вже мені сириця тіло ззіла,
а залізо кости перегризло,
а темниця очі помутила,
горде серце висушив той сором,
що зламав я сам почесну зброю,
і живим до рук віддав ся Туркам.
Вже мені тепер життє немиле,
чи в темниці, чи на вільній волі“.

Ще до нього віла промовляє,
ще в останнє закликає Богом: —
„Я сама спущу ся у темницю,
я таки тебе вратую звідти.
Аби нам дістати ся у гори,
я тебе там вигою, мій брате.
Я ж не дарма віла-чарівниця —
вмію гоїть всі юнацькі рани“.

Та на те побратим до віли
не говорить, тільки словом стогне:
„Шкода праці, любая посестро!
не з юнацьких ран я погибаю.
Хоч іди, поглянь сама на мене,
то й рука не здійметь ся, щоб гоїть.
Як що ти мені посестро вірна,
то зроби остатню послугу:
одбери мені життє, чим хочеш,
аби то була почесна зброя,
поховай десь тіло се стражденне,
щоб над ним злий ворог не знущав ся.
Коли ти мені сього не вчиниш,
то таки зрадливе в тебе серце“.

Заридала, затужила віла,
закувала, як зозуля сива:
„Що ти кажеш, побратиме любий?
Чи рука ж моя на те зведеть ся?“

Тут озвав ся побратим до Бога:

„За що, Боже, покарав так тяжко,
що не дав юнака побратима,
а судив посестру — сюю вілу?
От тепер я помочи не маю,
тільки маю жалощі дівочі.
Чи й без них мені не досвть жалю?“

Вже не мовила ні слова віла,
лиш махнула білим завивалом.
Спалахнула ясна блискавиця,
посліпила всю турецьку варту,
пропалила всі темничні двері,
просвітила вілі шлях до брата.
Тільки раз поглянула на брата
віла біла — і замерло серце.
Не юнак лежав там молоденький,
тільки дід старий, як голуб сивий,
весь потертий сировим ремінцем,
а крізь рани жовті кости світять.
Він не встав на зустріч вілі білій,
тільки стиха брязнув кайданами.
Знов махнула віла завивалом,
освітила ясно всю темницю.
— „Ось я тут, поглянь на мене, брате!“
Обізвав ся бранець ледве чуто:

— „Не добачу, — потьмарились очі“...
І здавила груди віла біла,
щоб не трісло серце з туги-жалю,
не могла здобути ся на слово,
тільки ледве здобулась на посвист,
щоб коня прикликати до себе.
Миттю кінь почув той тихий посвист —
от він вже на брамі камінь креше.
Узяла на руки віла в'язня,
садовить в сідло поперед себе.
Побратим же не сидить як лицар,
а тремтить і гнеть ся як дитина,
і квилить, і стогне, й вілу просить:
„Не неси мене високо, сестро!
Серце тліє, моторошно, жаско!
Ох, лиши мене в темниці краще!“...

Стиха, стиха віла промовляє,

мов з під каміння виходить голос :

„Прихились до мене, побратиме,
я тебе піддержу, ти не бій ся“.

Обняла посестра побратима.
Тож лівця щільно пригортає,
а в правиці запоясник блиснув,
тай убив ся так глибоко в серце,
що порвав би два життя одразу,
якби віла смертною вдала ся.
Але віла при житті зісталась,
тільки серце кровю обкипіло.
Кінь крилатий кров почув гарячу,
зняв ся вгору мов кривава іскра
і помчав далеко, в дикі гори,
тай спинив ся там на полонині,
став копати суходіл копитом,
за хвилину вибив чорну яму.
Тут з коня зіходить віла біла
і здійсмає свого побратима,
завиває у намітку білу
і кладе на вічний сон у яму.
Щеж із ним ховає запоясник,
щоб не йшов на той світ безоружним.
У приполі чорну землю носить,
насипа могилу як найвище,
аж гора до неба стала ближча.

Поховала віла побратима,
сіла-впала на коня й гукнула :
„Ой неси мене, неси в простори!
Туга давить! Серцю тісно в грудях!“

Кінь злетів високо аж за хмари —
хоче дати простору господині.
Погребовий спів заводить віла, —
люде кажуть : „грим весняний чутно“.
Сльози ронить віла в лютім горі, —
люде кажуть : „се весняний дощик“.
Ходять в горах світляні веселки,
по долинах оживають ріки,
в полонинах трави ярі сходять,
і велика понадхмарна туга
нам на землю радістю спадає.
